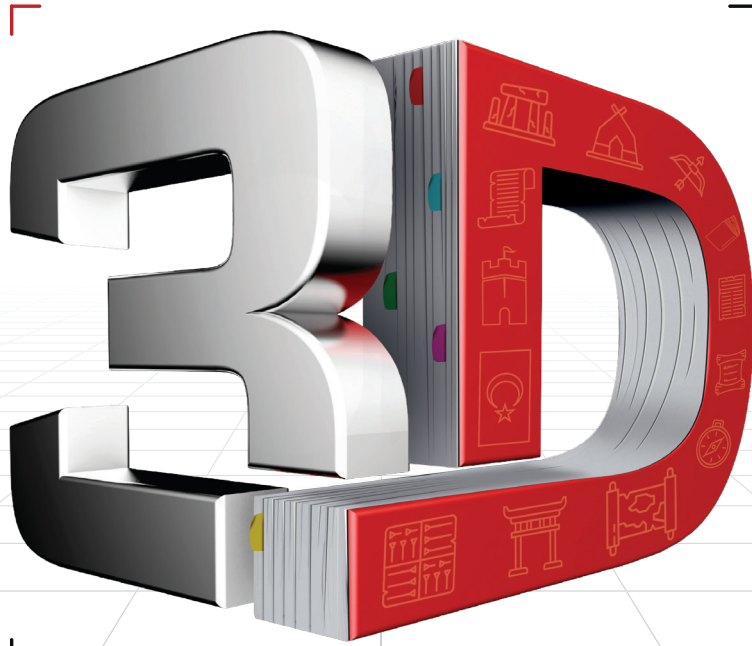

AYT TARİH

Aycaan Söylemez

ORIJINAL

- Aşağıdaki Hologramı Kazıyınız.
- 3D Mobil Uygulamasında Karekodu Okutunuz.
- Kitap Orijinal mi Kontrol Ediniz.
- Korsansa Orijinal Baskısı Ücretsiz Gönderilecektir.
- Aşağıda Hologram Yoksa Kitabı Aldığınız Yere İade Ediniz.

VIDE DESTEKLİ
DEFTER

 Aycaan Hoca'dan

**VIDE
DERS**
ANLATIMLARI
BURADA!

Bu ürünün bütün hakları **3DYAYINLARI**'na aittir.

Tamamının ya da bir kısmının ürünü yayımlayan
şirketin önceden izni olmaksızın fotokopi ya da elektronik,
mekanik herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılması,
yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Kapak Tasarım :

3D Yayınları Grafik Birimi

Dizgi Tasarım :

3D Yayınları Dizgi Birimi

Baskı Tarihi :

2025

Baskı :

Birleşik Matbaa

Sertifika No: 47989

Baskı Adresi :

Pancar Organize 14. Cad. No:3

Torbalı / İZMİR

Tel: (0232) 433 68 66

Fatih Sultan Mh. 2720 Sk. No:4/B

High Life Office

Etimesgut / ANKARA

Tel. 444 0 407

  / 3dyayinlari

ÖN SÖZ

Sevgili YKS Yolcusu Genç;

Gireceğin üniversite sınavı hayatının akışını değiştirecek önemli bir aşamadır. Bu sınava, doğru ve etkili çalışmanın önemi büyüktür. Doğru ve etkili çalışabilmenin ön koşulu da amaca ulaştıracak kaynakları doğru belirlemektir.

Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) öğrenilen bilgileri kavrama, analiz etme ve yorumlayabilme yeteneğini ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Elinizde tutmuş olduğunuz bu ders defteri;

- TYT Tarih adına her bilgiyi sunmak,
- Beceri Temelli Soruları ile analiz etme ve yorumlama gücünüzü geliştirmek,
- Örnek Sorular ve Bire bir ÖSYM Sorularıyla bilgiyi kavrama yeteneğinize destek sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.
- Konu anlatımının yanında video ders defterinin içerisinde yer alan görseller ve haritalar, soyut tarihî kavramların somutlaştırılmasında sizlere kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışmanın TYT öğrencileri için faydalı olacağını umuyor, bu defteri hazırlamamda emeği geçen Yayın Yönetmenimiz Emre Erdoğan'a, Süreç Yönetmenimiz İlke Özlem Ünalın'a, dizgi ekibimizden Tuğba Sözen'e ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Aycan SÖYLEMEZ

AYT TARİH VIDEO DESTEKLİ DEFTER

Bu kitapta seni neler bekliyor ?

ÖRNEK

Öğrenilen bilgilerin kalıcılığını ölçmeye çalışan bu bölümde çözeceğiniz kazanım içerikli sorularla anlatılan konulara hakim olmanız amaçlanmıştır.

BİRE BİR ÖSYM

Çıkmış TYT sınav sorularının paralelinde hazırlanan sorulara yer verilerek ÖSYM'nin soru tarzına aşinalık kazandırılması hedeflenmiştir.

ÖNEMLİ

TYT'de çıkması muhtemel, öğrenilmesinin öğrenciye katkı sağlayacağı bilgilerin yer aldığı bölümdür.

ÇIKARIM

Verilen bilgi doğrultusunda çıkarılması gereken yorumların bulunduğu, ÖSYM'nin sorularındaki püf noktaların yer aldığı nokta atışı bilgilere yer verilmiştir.

VIDEO DERS

ÖRNEK 6

İnsanlar tarihin akışı içinde zaman ölçüsü olarak çeşitli takvimler kullanmıştır.

Ay yılı esaslı ve Güneş yılı esaslı takvimlerin hazırlanmasında öncülük eden medeniyetler aşağıdakilerden hangisinde doğru sırayla verilmiştir?

- A) Sümerler - Romalılar B) Mısırlılar - Hititler
C) İbraniler - Yunanlar D) Sümerler - Mısırlılar
E) Hintliler - Persler

ÖNEMLİ

- Milattan önceki tarihler sayısal değer olarak arttıkça günümüze daha uzak bir tarihi gösterir.
- Milattan sonraki iki tarih arasındaki farkı bulmak için çıkartma işlemi kullanılır.
- Milattan önceki bir tarih ile milattan sonraki bir tarih arasındaki farkı bulmak için toplama işlemi yapılır.
- Milattan sonraki tarihler yazılırken sayıların baş kısmına MS yazılabilir.
- Milattan sonraki tarihler sayısal değer olarak arttıkça günümüze daha yakın bir tarihi gösterir.

BİRE BİR ÖSYM 2

Tarihî Olay: Başlangıç ve bitiş tarihi bellidir. Belirli bir yerde ve zamanda gerçekleşir.

Tarihî Olgu: Aynı türdeki olaylar bütünüdür. Genellik ve süreklilik gösterir.

Bu bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi tarihi olguya örnek gösterilebilir?

- A) Kadeş Antlaşması B) Cumhuriyetin ilanı
C) Kurtuluş Savaşı D) Anadolu'nun Türkleşmesi
E) Islahat Fermanı'nın ilanı

BİRE BİR ÖSYM 3

İnsan topluluklarını ve toplumlar arasında geçmişte meydana gelen olayları, yer göstererek inceleyen ve bu olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini kaynaklara dayanarak araştıran bilim dalına "Tarih" denir.

Bu tanımda Tarih biliminin hangi özelliği yoktur?

- A) Eski devirleri aydınlatması
B) Kronolojiye yer vermesi
C) Olayların analizini yapması
D) Belgelerden yararlanması
E) Olayların geçtiği yeri belirtmesi

TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİ

Milad, Çağ, Yüzyıl

- Tarihin çok geniş bir alana sahip olması nedeniyle tarihçiler binlerce yıllık geçmişin araştırılmasını ve öğrenilmesini kolaylaştırmak amacıyla tarihi dönemlendirmiş, çağlara ve yüzyıllara ayırmışlardır.
- Tarihi, çağlara ayırma fikrini ilk benimseyenler Hristiyan teologlar olmuştur. Bunlardan birisi olan Arelus Agustinus dinî olarak tarihi 6 çağa ayırmıştır.
- Avrupalı tarihçi Thomsen da Üç Çağ Sistemi ayırımı yapmıştır.
- Tarihin dönemlendirilmesiyle ilgili çalışmalara Müslüman tarihçiler de katılmıştır. Süleyman Hüsnü Paşa, İslam ve Türk tarihini merkeze alarak bir çağ ayırımı yapmıştır.

ÇIKARIM

Kadeş Antlaşması'nda Hitit Kraliçesi Puduhepa'nın mührünün olması Hititlerde kraliçenin de yönetimde söz sahibi olduğunun göstergesidir.

- Hititlerde krallar hem başkomutan hem başyargıç hem de başrahipdir.

MERAKLISINA

Konu ile ilgili ekstra bilgilerin yer aldığı ve öğrencinin gündelik tarih bilgisine katkıda bulunmayı amaçlayan bölümdür.

Shorts

Konu ile ilgili tarihi hikayelerin anlatıldığı, kalıcı öğrenmeyi sağlayan kodlamaların yapıldığı içeriklerdir.

BECERİ TEMELLİ SORU

Tablolar ve haritalardan oluşan, özgün ve yeni nesil soruların yer aldığı bölümlerdir. Bu bölümde öğrencilerin yorumlama, akıl yürütme, kıyaslama ve stratejik düşünme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

NOT

Konu anlatımı içerisindeki bazı ek bilgilerin, olayların daha kapsamlı bir şekilde açıklandığı bölümlerdir.

MERAKLISINA

Gordion Düğümü Efsanesi:

Bir kahin, Frigler'e bir öküz arabasıyla şehre giren ilk adamın kral olacağını söyler. Bir çiftçi, bu kehaneti duyar ve öküz arabasını Zeus Tapınağı'na adar. Arabayı tapınağa bağlamak için kızılık dallarından karmaşık bir düğüm atar. Efsaneye göre, bu düğümü çözen kişi tüm Asya'yı fethedecektir. MÖ 334 yılında Büyük İskender Gordion'a gelir ve düğümü çözmeye çalışır. Fakat düğümü çözemez ve öfkeyle kılıcını çekerek düğümü keser. Bu olaydan sonra "Gordion düğümünü kesmek" deyimini, zor bir sorunu kökünden çözmek anlamında kullanılır.

Shorts 3

İyon Mimarisine Ait Örnekler

Midas ve Altın Efsanesi

Bir gün Midas, Dionysos'un dostu ve takipçisi olan Silenus'u bulur. Dionysos, Midas'ın iyi davranışlarından etkilenerek ona bir dilekte bulunma hakkı verir. Midas, her şeyi altına dönüştürme yeteneğini ister. Tanrı, bu dileği kabul eder, ancak Midas'ı uyarır; çünkü bu yetenek aslında bir lanettir ve Midas bu lanetle başa çıkamayacaktır. Midas, yeteneğini denemek için her şeyi altına çevirir, ancak bir süre sonra bu durum onun için bir işkenceye dönüşür. Yiyecek ve içeceklerin bile tadı, dokunduğu her şey altına dönüştüğü için Midas için değersiz hale gelir. Sonunda, Midas Dionysos'a lanetten kurtulmak için yalvarır. Tanrı onu bir nehre gönderir ve nehirde yıkanarak lanetten arınır. Bu olayın ardından Midas, zenginlik ve altının insanı mutlu edemeyeceğini anlar.

Midas'ın Kulakları Efsanesi

Bir gün Midas, Apollo ile Pan arasında müzik konusunda hangisinin daha yetenekli olduğunu tartışan bir yarışmaya tanık olur. Midas, Pan'ın müziğini Apollo'nunkinden daha çok beğenir ve Pan'ı kazanan ilan eder. Apollo ise bu kararı beğenmez ve Midas'ı cezalandırmak için ona eşek kulakları verir, ancak sadece Midas'ın hizmetkarlarından biri bu kulakları görebilir. Midas, eşek kulaklarını saklamaya çalışsa da sırrı dışarıya yayılır. Bu olay Midas'a mütevazılığı ve doğruluğun önemini anlatır. Midas, Apollo'dan özür diler ve yanlış yaptığını kabul eder. Apollo da onun affedilmesine karar verir ve eşek kulaklarını geri alır. Midas da tekrar normal bir kulak yapısına sahip olur. Bu

BÖLÜM

Urartular (MÖ 900-600)

- Urartular, Doğu Anadolu'da Asya kökenli Huriler tarafından kurulmuştur.
- Başkentleri Tuşpa (Van)'dır.
- Urartuların en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılıktır.
- Hayvancılığın yanında tarım için Kral Menua Dönemi'nde Şamran sulama kanalını inşa etmişlerdir.
- Savaş Tanrısı Haldi önemlidir.
- Ölülerini eşyalarıyla gömmüşlerdir.

NOT

Tarihin ilk kolonici devletidir. Fenikeliler kurdukları kolonileri sadece ticari amaçlı gördüklerinden kolonilerini yurt edinmemişlerdir. Bu nedenle kolonilerini kaybetmişlerdir.

BECERİ TEMELLİ SORU 1

Bu görseller aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilişkilendirilemez?

- A) Nüsmatik B) Coğrafya
C) Paleografya D) Heraldik
E) Etnografya

ÇIKARIM

Bu durum dünyanın değişik yerlerine dağılan Yahudilerin kendilerini korumalarını ve varlıklarını sürdürmelerini sağlamıştır. Musevilik ulusal bir din olarak kalmıştır.

BÖLÜM 01

Tarih ve Zaman	7
----------------	---

BÖLÜM 02

İnsanlığın İlk Dönemleri	17
--------------------------	----

BÖLÜM 03

Orta Çağ'da Dünya	39
-------------------	----

BÖLÜM 04

İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	49
-----------------------------------	----

BÖLÜM 05

İslam Medeniyetinin Doğuşu	63
----------------------------	----

BÖLÜM 06

Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri	83
---	----

BÖLÜM 07

Yerleşme ve Devleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye	97
---	----

BÖLÜM 08

Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	111
--	-----

BÖLÜM 09

Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	125
--	-----

BÖLÜM 10

Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti	131
--------------------------------------	-----

BÖLÜM 11

Dünya Gücü Osmanlı (1453-1481)	137
--------------------------------	-----

BÖLÜM 12

Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı	149
------------------------------------	-----

BÖLÜM 13

Klasik Çağ'da Osmanlı Toplum Düzeni	155
-------------------------------------	-----

BÖLÜM 14

Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti (1595-1774)	161
---	-----

BÖLÜM 15

Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı	175
-----------------------------------	-----

BÖLÜM 16

Devrimler Çağı'nda Değişen Devlet-Toplum İlişkileri	185
---	-----

BÖLÜM 17

Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)	193
---	-----

BÖLÜM 18

XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya	217
--	-----

BÖLÜM 19

Millî Mücadele Hazırlık Dönemi	233
--------------------------------	-----

BÖLÜM 20

Atatürkçülük ve Türk İnkılabı	257
-------------------------------	-----

BÖLÜM 21

Atatürk Dönemi İç Politikadaki Gelişmeler	267
---	-----

BÖLÜM 22

II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye ve Dünya	277
---	-----

BÖLÜM 23

II. Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye ve Dünya	287
--	-----

BÖLÜM 24

Toplumsal Devrim Çağında Dünya ve Türkiye	295
---	-----

BÖLÜM 25

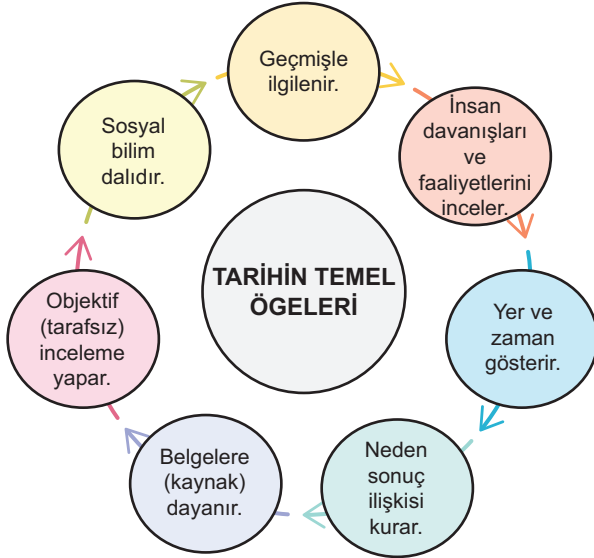
XXI. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye ve Dünya	303
---	-----

İNSANLIĞIN HAFIZASI TARİH BİLİMİ

Tarih; geçmişte yaşamış insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkilerini, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. faaliyetlerini yer ve zaman bildirerek neden-sonuç ilişkisi içinde, belgelere dayanarak objektif bir şekilde inceleyen sosyal bilim dalıdır.

MERAKLISINA

Arapça "**erreha**" fiilinden türeyen tarih; "Aya göre vakit tayin etmek, bir olayın meydana geldiği günü ve yılı, bunların rakamla yazılışını, bir şeyin oluş zamanını ve olaylar dizisini tespit etmek" gibi çok geniş anlamlara gelmektedir. Batı dillerindeki karşılığı Yunanca "**istoria**"dan türetilen historia ve historie'dir.

- Yer ve zaman kavramı ile ilişkili olan bilimler,
 - Yer bilimi **COĞRAFYA**, zaman bilimi **KRONOLOJİ**'dir.
- Neden-sonuç ilişkisi kurulabilmesi için
 - **KRONOLOJİ** bilgisine sahip olmak gerekir. Neden-sonuç ilişkisi tarihe **BÜTÜNLÜK** katar.
- Tarihî olayların objektif incelenebilmesi için;
 - Tarihî olayın yaşandığı dönemin koşulları dikkate alınmalıdır.
 - Olayın üzerinden belli bir süre geçmelidir.
 - Olayın yaşandığı mekânda araştırma yapılmalıdır.
 - Farklı kaynaklardan yararlanılmalıdır.
 - Tarihçi araştırmalarında kişisel görüş ve siyasi ideolojilerinden arınmış olmalıdır.
- Tarihî bilgiye ulaşmamızı sağlayan malzemelere **BELGE (KAYNAK)** denir.

Kaynaklar

Birinci El Kaynaklar

- Olayların yaşandığı döneme ait kaynaklardır.
- Olaylara şahit olanlar ve olayların kahramanları tarafından yazılmıştır.

Örnek

- Nutuk
- Orhun Kitabeleri
- Mehmet Akif Ersoy'un Şiirleri

İkinci El Kaynaklar

- Olayların yaşandığı döneme yakın ya da ana kaynaklardan faydalanılarak yazılan kaynaklardır.

Örnek

- Turgut Özakman'ın "Şu Çılgın Türkler" adlı eseri
- Halil İnalcık'ın eserleri
- Ders kitapları

Kaynakların Sınıflandırılması

Sözlü	Yazılı	Sesli ve Görüntülü
• Efsaneler • Destanlar • Mitler • Menkıbeler	• Tabletler • Kitabeler • Antlaşmalar • Paralar • Fermanlar • Anallar • Gazeteler • Dergiler	• Resimler • Fotoğraflar • Videolar • Filmler • Haritalar • Ses kayıtları
Gerçek Eşya ve Nesneler		
• Arkeolojik buluntular • Tarihî eşyalar • Heykeller • Silahlar		

BİRE BİR ÖSYM 1

Bir tarihî olayın geçtiği döneme ait her çeşit bulgu ve belgelere birinci el kaynak denir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, Osmanlı Devleti'nde Lale Devri ile ilgili birinci el kaynaklardan biri olamaz?

- A) Ahmet Refik Altınay'ın Lale Devri isimli eseri
- B) Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Evkâfı Muhasebe Defteri
- C) Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Paris Sefaretnamesi
- D) Sultan III. Ahmet Dönemi'ne ait fermanlar
- E) Nedim'in Divan adlı eseri

Tarih Biliminin Özellikleri

Nesneldir.	Elde ettiği bilgileri belge ve bulgulara dayandırır.
Kesin kural ve yasaları yoktur.	Yeni bilgiler eski bilgileri değiştirebilir. (Dinamik)
Tekrarı mümkün değildir.	Deney ve gözlem yöntemi yoktur.
Genellemelere kapalıdır.	

Tarih Bilimi İle İlgili Bazı Bilim İnsanlarının Görüşleri

Herodot (MÖ 484-425)

Tarih, insanların ve insan toplumlarının başlarından geçenleri kaydetme yolu ile edinilen bilgidir.

İbn-i Haldun (1334-1406)

Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkında bilgi derindir.

Leopold Van Ranke (1795-1886)

Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisi ile ortaya çıkar.

Ahmet Cevdet Paşa (1822-1895)

Tarih, bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.

Edward Halett Carr (1892-1982)

Tarih, tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim ve geçmişle günümüz arasında bitmeyen bir diyalogdur.

Halil İnalcık (1916-2016)

Gerçek tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

TARİHİN KONUSU

→ Zaman içerisinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, değişimleri ve insan eylemleri sonucunda ortaya çıkan gelişmelerdir.

- İnsan faaliyetleri, olaylar ve olgular şeklinde ortaya çıkmıştır.

Olay (Vaka)	Olgı (Vakıa)
• Tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, ekonomik, dinî ve kültürel konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir. • Başlangıçları ve bitişleri bellidir. • Kendine özgü özellikleri vardır. • Somut bilgi içerir, biriciktir ve tekrarı olmaz.	• Tarihte insanları etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen gelişmelerdir. • Geneldir, süreklilik gösterir ve soyuttur. • Başlangıç veya bitiş zamanı kesin olarak belli değildir. Süreç odaklıdır.
Örnek • 751 Talas Savaşı • 1923 Lozan Antlaşması • 1789 Fransız İhtilali • 1914-1918 I. Dünya Savaşı	Örnek • Türkler arasında İslamiyet'in yayılması • Anadolu'nun Türkleşmesi • Milliyetçilik akımının yayılması • Türkiye'nin çağdaşlaşması

NOT

- Geçmişte yaşanmış bir olay ancak onu tercih edip araştıran bir tarihçi tarafından incelenirse "tarihî olay" haline gelir. Tarihî olayların meydana gelmesinde etkili olan nedenler genel ve özel olarak ikiye ayrılır.

Genel nedenler birden fazla olayın oluşmasında etkili olurken özel nedenler tek bir olayın oluşmasında etkili olur.

Örnek:

Toplulukların göç etmesinde kuraklık ve salgın hastalıklar genel nedenlere, Almanya ve İngiltere'nin rekabeti ise I. Dünya Savaşı'na yol açan özel nedenlere örnektir.

ÖNEMLİ

Doğa olayları oluş şekli ve nedenleri itibarıyla tarihin konu kapsamına girmezken bu doğa olaylarının sonuçları insanlığı etkilediği için tarihin konusu içerisinde yer alır. Örneğin Orta Asya'daki kuraklık, nedeni itibarıyla tarihin konusu değilken kuraklıktan dolayı yaşanan göçler tarihin konusu içerisinde yer alır. Kısaca tarihin konusu; siyasi, askerî, sosyal, iktisadi (ekonomik), kültürel, dinî ve mimari alandaki gelişmelerdir.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki alanları ilgili oldukları gelişmelerle eşleştiriniz.

Siyasi	a. Osmanlı Devleti'nin yıkılması
Askerî	b. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması
Sosyal	c. Hindistan'da kast sistemi uygulanması
Ekonomik	ç. İpek Yolu'nun ticaret yolu olması
Kültürel	d. Asurların Ninova'da kütüphane kurması
Dinî	e. Sümerlerin ziggurat adlı tapınaklar yapması
Sanatsal	f. İlk insanlar mağara duvarlarına resim yapması

BİRE BİR ÖSYM 2

Tarihî Olay: Başlangıç ve bitiş tarihi bellidir. Belirli bir yerde ve zamanda gerçekleşir.

Tarihî Olgu: Aynı türdeki olaylar bütünüdür. Genellik ve süreklilik gösterir.

Bu bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi tarihî olguya örnek gösterilebilir?

- A) Kadeş Antlaşması B) Cumhuriyetin ilanı
C) Kurtuluş Savaşı D) Anadolu'nun Türkleşmesi
E) Islahat Fermanı'nın ilanı

BİRE BİR ÖSYM 3

İnsan topluluklarını ve toplumlar arasında geçmişte meydana gelen olayları, yer göstererek inceleyen ve bu olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini kaynaklara dayanarak araştıran bilim dalına "Tarih" denir.

Bu tanımda Tarih biliminin hangi özelliği yoktur?

- A) Eski devirleri aydınlatması
B) Kronolojiye yer vermesi
C) Olayların analizini yapması
D) Belgelerden yararlanması
E) Olayların geçtiği yeri belirtmesi

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

→ Her bilimin kendine özgü bir yöntemi vardır. Fen bilimlerinin yöntemi deney ve gözlemdir.

ÖNEMLİ

Tarihte yaşanan olayların tekrarı olmadığı için deney ve gözlem yöntemi kullanılamaz.

→ Sosyal bir bilim olan "Tarih" bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için yöntem olarak kaynakları (belgeleri) kullanır. 5T Yöntemi vardır.

5T Yöntemi

1T Tarama (Kaynak Arama)

Araştırma konusuyla ilgili kaynakların toplandığı aşamadır. Devrin kaynaklarından yararlanılarak oluşturulması gerekmektedir.

2T Tasnif (Sınıflandırma)

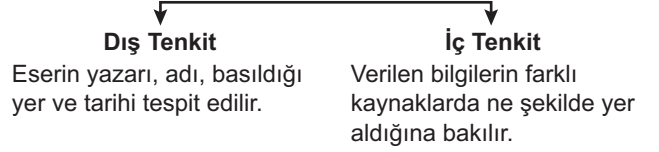
Belge ve kaynak eserler zaman, mekân ya da konu alanlarına uygun olarak kendi içinde sınıflandırılır.

3T Tahlil (Çözümleme)

Toplanan verilerin kaynak değeri açısından yeterliliğinin incelenmesidir.

4T Tenkit (Eleştiri)

Kaynak incelenmesinden sonra kitaplarda konu hakkında farklı görüş ve önerilerin bulunduğu görülür.

5T Terkip (Sentez)

Elde edilen tüm bilgiler gözden geçirilir. Eserin yazım aşamasına geçilir.

BİRE BİR ÖSYM 4

Tarih araştırmalarında yazılı kaynakların doğruluk derecesinin ve güvenilirliğinin araştırıldığı aşama aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarama B) Tasnif C) Tahlil
D) Tenkit E) Terkip

ÖNEMLİ

- Tarihin babası olarak bilinen Herodot, "Tarafsız tarih yazıcılığı" yapmıştır.
- Ranke "Bilimsel Tarih Yazıcılığı'nın" öncülüğünü yapmıştır.
- Halil İnalcık, "Tarihçilerin Kutbu" olarak adlandırılmıştır.

Neden Tarih?

→ Tarih, sadece geçmişteki olaylar dizisi değildir. Tarih, milletlerin hafızasıdır. Tarih, topluma geçmişinde ne olduğunu öğretirken gelecekte yapacaklarına da yön veren bilimdir.

Tarih Öğrenmenin Önemi

- Millî ve toplumsal kimliğin oluşumunu sağlar.
- Millî ve toplumsal aidiyet duygusunu geliştirir.
- Millî bilinç oluşturarak toplumun dil ve kültürel devamlılığını sağlar.
- Geçmişin tecrübesinden yararlanarak geleceği şekillendirir.
- İçinde bulunduğu toplumda olan bitenleri anlamaya yardımcı olur.
- Kanıtlara dayalı olarak eleştirel düşünmeyi sağlar.
- Olay ve olguların birden çok yönünün olduğunu gösterir.
- Olay ve olgular arasındaki sürekliliği gösterir ve çıkarımlarda bulunmayı sağlar.
- Geçmişte yaşamış uygarlıkların tarihini öğreterek tarihsel empati kurmaya yardımcı olur.

Tarihî Olaylara Bakış Açısı

- Tarihçi geçmişte yaşanmış olayları, olayın meydana geldiği zamana, coğrafyaya ve özel koşullara göre değerlendirmelidir.
- Tarihçi, bir tarihi gelişmeyi yaşadığı dönemden alıp kendi yaşadığı dönemin koşullarına göre değerlendirmemelidir.
- Tarihte her olay ve olgu kendine özgü bir gelişmedir. Bunlar başka bir gelişme ile kıyaslanmamalı ve genellenmemelidir.
- Tarihî gelişmeler, ideolojik görüş ve düşüncelerle açıklanamaz.
- Geçmişte meydana gelmiş bir olay tek bir neden ve tek bir sonuca dayalı açıklanamaz. Tarihte her bir olayın birden çok nedeninin ve sonucunun olduğu unutulmamalıdır.

ÖRNEK 1

Bir çınar için toprak altındaki kökleri ne ise bir millet için de tarih odur. Tarihini bilen millet, kökü sağlam çınar gibidir. Zamanla eski adet ve ananesini, yaşayış tarzını unutan, tarihini bilmeyen, ecdadının neler yapmış olduğundan haberi olmayan bir millet, kendini ayakta tutan köklerinden birkaçını kurutmuş demektir. Tarih okuyarak onu sulamak lazımdır.

Kazım Karabekir Paşa'nın bu sözüne bakılarak tarih biliminin birey ve toplum üzerindeki hangi etkisine vurgu yapıldığı söylenemez?

- A) Millî değerlerin öğrenilerek millî bilinç kazanılması
- B) Bireylerin ortak değerlere sahip çıkarak barış içinde yaşamayı öğrenmesi
- C) Sorumluluk ve vatandaşlık duygusunun gelişmesi
- D) Eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi
- E) Empati kurma becerilerinin geliştirilmesi

TÜRKLERDE TARİH YAZICILIĞI

Orta Asya Türkleri;

- Konar-göçer yaşadıkları için yazılı edebiyat gelişmemiştir. Dolayısıyla tarih yazıcılığı da gelişmemiştir. **Orhun Abideleri** Türk tarihine ait Türkler tarafından yazılmış ilk kaynaktır.

Şehnamecilik

- Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte hayatlarına girmiş, İran, Hint geleneğinde yaygın olarak görülen tarih yazıcılığı şeklidir. Büyük insanların hayat hikayelerini, kahramanlıklarını anlatır. Bunu yaparken kahraman yüceltilir.

Vakanüvistlik

- Osmanlı Devleti'nde 17. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan tarih yazıcılığı şeklidir. Vakanüvistler resmî saray tarihçileridir. Dolayısıyla objektif olmaları beklenemez. İlk vakanüvist **Mustafa NAİMA** efendidir.

19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren;

- Ülkemizde bilimsel tarihçilik gelişmeye başlamıştır. Bilimsel tarihçilik diyince ülkemizde akla gelen ilk kişi "Tarihçilerin Kutbu" olarak bilinen **Halil İNALCIK**'tır. Ayrıca **Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ** modern Türk tarihçiliğinin öncüsü olarak kabul edilir. **Mübahat Solmaz KÜTÜKOĞLU** ve **İşin DEMİRKENT** de önemli tarihçilerimiz arasında yer alır.

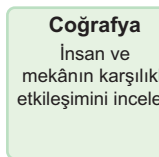
TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

- Tarih, çok geniş bir inceleme alanına sahip olmasından dolayı diğer bilim dallarının yardımına ihtiyaç duymuştur.

Kronoloji

Geçmişte yaşanmış olayların zamanını tespit ederek sıralar.

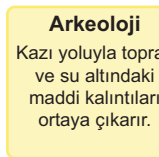
Coğrafya

İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini inceler.

Diplomasi

Siyasi belgeleri (antlaşma, ferman vb.) şekil, cins ve içerik olarak değerlendirir.

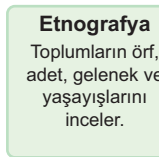
Arkeoloji

Kazı yoluyla toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.

Heraldik

Devletlerin kullandığı armaları inceler.

Etnografya

Toplumların örf, adet, gelenek ve yaşayışlarını inceler.

Antropoloji İnsan ırkını inceler ve insanın kültürel gelişimini araştırır.	Nümismatik Geçmişte kullanılan paraları her yönüyle inceler.
Paleografya Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimini inceler.	Filoloji Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini inceler.
İstatistik Sayısal verilerin toplanması ve yorumlanmasını konu alan bilimdir.	Sosyoloji Toplumu ve toplumsal olayları inceler.
Epigrafi Kitabeleri inceler. (Kitabe, taş sütunlara metinler yazılmasına veya binalar hakkında bilgiler veren levhalara denir.)	Karbon 14 (Kimya) Organik madde içeren nesnelerin (fosil) yaşını belirlemek için kullanılan yöntemdir.
Toponomi Yer adlarının incelenmesini sağlayan bilim dalıdır.	Sigilografya (Mühür Bilimi) Devlet Kurum ve kuruluşlarının mühürlerini inceleyen bilim dalıdır.

NOT

Tarihe yardımcı bilim dallarından **paleografya, filoloji, epigrafi, nümismatik ve diplomasi** araştırma yaptığı dönemlerde kesinlikle yazı bulunması gereklidir. Bu bilimler, yazının olmadığı tarih öncesi dönemlerin araştırılmasında tarihe yardımcı olamaz.

BİRE BİR ÖSYM 5

Tarih bilimi; ferman, berat, vakfiye ve benzeri belgelerin yazılarının okunabilmesi için aşağıdaki bilgi alanlarının hangisinden yararlanır?

- A) Paleografi B) Nümismatik C) Epigrafi
D) Diplomasi E) Etnografya

BECERİ TEMELLİ SORU 1

Bu görseller aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilişkilendirilemez?

- A) Nümismatik B) Coğrafya
C) Paleografya D) Heraldik
E) Etnografya

ZAMAN VE TAKVİM

- İnsanlar, hayatlarını planlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için zamanı çizelgelere ayırmıştır. Bu durum takvimlerin oluşmasını sağlamıştır.
- Güneş yılı esaslı ve Ay yılı esaslı olarak takvimler hazırlanmıştır.

Güneş Yılı	Ay Yılı
- Güneşin hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır. - Bir yıl 365 gündür. - İlk kez Mısırlılar kullanmıştır.	- Ayın hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır. - Bir yıl 354 gündür. - İlk kez Sümerler kullanmıştır.

ÖNEMLİ

Takvimin kullanılması astronomi bilimi ile uğraşıldığının göstergesidir.

- Takvimlerin başlangıçları toplumdan topluma değişebilir.
- Müslümanlar hicret yılını (622), Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğum yılını (0), Yunanlılar olimpiyatların başlangıcını (MÖ 776), Türkler çeşitli olayları takvimlerine başlangıç olarak kabul etmişlerdir.

ÖNEMLİ

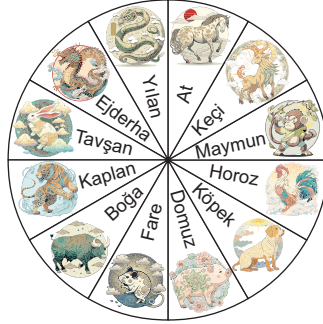
Takvimlere farklı medeniyetlerin katkı yapması takvimin insanlığın ortak medeniyet ürünü olmasını sağlamıştır.

Türklerin Kullandığı Takvimler

→ Türkler değişime ve etkileşime açık bir toplum olduğu için tarihte birçok takvim kullanmıştır. Bunlar;

12 Hayvanlı Türk Takvimi

- Türklerin kullandığı ilk takvimdir. Güneş yılı esaslıdır.
- Yıllar hayvan adları ile gösterilmiş ve 12 yılda bir devretmiş, başa dönmüştür.
- Türklerden başka Çin, Tibet ve Moğollar da bu takvimi kullanmışlardır. Bu durum Türklerle etkileşime girildiğinin göstergesidir.

12 Hayvanlı Türk Takvimi

Hicri (Kamerî) Takvim

- Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte Araplardan etkilenecek kullandıkları takvimdir.
- Ay yılı esaslıdır.
- 638 yılında Hz. Ömer Dönemi'nde hazırlanmıştır.
- Başlangıç yılı 622 Hicret Olayı'dır.
- 1 Ocak 1926'ya kadar kullanılmıştır.
- Günümüzde dinî gün, ay ve bayramların belirlenmesinde kullanılır.

Hicri Takvim		
Muharrem	Safer	R.evvel
R.ahir	C.evvel	C.ahir
Recep	Şaban	Ramazan
Şevval	Zilkade	Zilhicce

Celâli Takvim

- Selçuklu Sultanı Celalettin Melikşah zamanında Ömer Hayyam tarafından hazırlanmıştır. Güneş yılı esaslıdır.
- Başlangıç yılı 1079'dur. Başlangıç ayı mart ayıdır. (Nevruz Bayramı)
- Mali sistemi iyileştirmek ve düzenini geliştirmek için oluşturulmuştur.
- Selçuklulardan başka bu takvimi Babür Devleti de kullanmıştır.

Rûmi Takvim

- Osmanlı Devleti'nde 1678 yılında mali işlerin düzenlenmesi amacıyla hazırlanmış, 1839 yılında devletin tüm resmî işlerinde kullanılmıştır.
- Güneş yılı esaslıdır. Ülkemizde Mali takvim olarak da bilinir.
- Mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.
- Miladi takvim ile arasında 584 yıl fark vardır.

Miladi Takvim

- Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvimdir.
- Güneş yılı esaslıdır. 1 yıl 365 gün 6 saattir.
- 1 Ocak 1926'dan itibaren Türkiye tarafından kullanılmaya başlanmıştır.
- Başlangıç yılı Hz. İsa'nın doğum yılı "0" (Milat) dır.
- Kökeni Mısırlılara aittir. İyon, Yunan ve Roma medeniyetlerinin katkılarıyla Miladi takvim ortaya çıkmıştır.
- Miladi takvime, Roma İmparatoru Jül Sezar ve Papaz XIII. Gregoryus katkı yaptığı için Jülyen ve Gregoryen takvimi de denir.

MERAKLISINA

Miladi takvimde her yıl artan 6 saatlik süreler dört yılda bir toplanır ve elde edilen 24 saat bir gün olarak dördüncü yılın şubat ayına eklenir. Bundan dolayı 28 günden oluşan şubat ayı dört yılda bir 29 gün sürer ve o yıla artık yıl denir.

ÖRNEK 2

- 12 Hayvanlı Türk Takvimi
- Hicrî Takvim
- Celâli Takvim
- Rûmi Takvim
- Miladi Takvim

Yukarıdakilerden hangileri Türk devletleri tarafından düzenlenmiş ve kullanılmıştır?

- A) I, II ve III B) I, III ve IV C) II, III ve IV
D) II, IV ve V E) III, IV ve V

BECERİ TEMELLİ SORU 2

Türklerin Kullandığı Takvimler

12 Hayvanlı Türk Takvimi Celâli Takvim Rûmi Takvim Miladi Takvim	Hicri Takvim
---	--------------

Bu tablolarda yer alan takvimlerden Hicri Takvimi diğerlerinden farklılaştıran özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arap alfabesinin kullanılması
- B) Hazırlanmasında etkili olan sebepler
- C) Ay yılı esaslı hazırlanması
- D) Kullanan toplum yapısı
- E) Başlangıç yılının dinî bir olaya dayanması

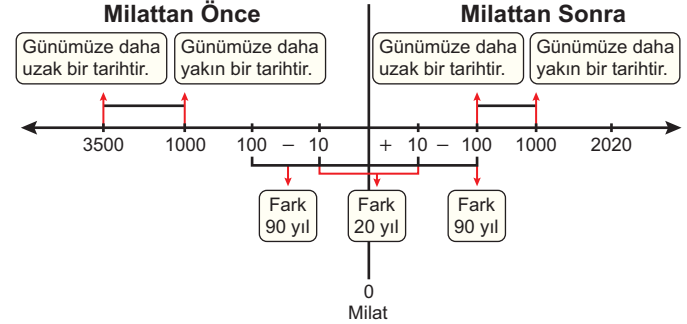
TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİ

Milat, Çağ, Yüzyıl

- Tarihin çok geniş bir alana sahip olması nedeniyle tarihçiler binlerce yıllık geçmişin araştırılmasını ve öğrenilmesini kolaylaştırmak amacıyla tarihi dönemlendirmiş, çağlara ve yüzyıllara ayırmışlardır.
- Tarihi, çağlara ayırma fikrini ilk benimseyenler Hristiyan teologlar olmuştur. Bunlardan birisi olan Aereius Agustinus dinî olarak tarihi 6 çağa ayırmıştır.
- Avrupalı tarihçi Thamson da Üç Çağ Sistemi ayrımını yapmıştır.
- Tarihin dönemlendirilmesiyle ilgili çalışmalara Müslüman tarihçiler de katılmıştır. Süleyman Hüsnü Paşa, İslam ve Türk tarihini merkeze alarak bir çağ ayrımı yapmıştır.

Milat Kavramı

- Hz. İsa'nın doğum yılına Milat (0) denir. Aşağıdaki tabloda milat ile ilgili tarihlerin özellikleri verilmiştir.

ÖNEMLİ

- Milattan önceki tarihler sayısal değer olarak arttıkça günümüze daha uzak bir tarihi gösterir.
- Milattan sonraki iki tarih arasındaki farkı bulmak için çıkartma işlemi kullanılır.
- Milattan önceki bir tarih ile milattan sonraki bir tarih arasındaki farkı bulmak için toplama işlemi yapılır.
- Milattan sonraki tarihler yazılırken sayıların baş kısmına MS yazılabılır.
- Milattan sonraki tarihler sayısal değer olarak arttıkça günümüze daha yakın bir tarihi gösterir.

NOT

Gün, ay ve yılın birlikte verildiği tarihler, en net tarihlerdir. 29 Ekim 1923 tarihi 1453 tarihine göre daha nettir.

Yüzyıl Hesaplamaları

- Verilen tarih bir veya iki basamaklı sayı ise daima I. yüzyıldır.

Örnek:

MÖ 25	MÖ 97	MÖ 5	MÖ 46
1. yy	1. yy	1. yy	1. yy

- Verilen tarih üç veya daha fazla basamaklı bir sayı ise yüzler basamağına bir eklenir.

Örnek:

MÖ 426	MS 348	MÖ 600	MS 1999
+ 1	+ 1	+ 1	+ 1
5. yy	4. yy	7. yy	20. yy

Yarım, Çeyrek Hesaplamaları

- Verilen tarihin bir ve ikinci basamaklarına bakılarak yarım ve çeyrek tarihleri bulunur.
- Yarım ve çeyrek tarih ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

MİLATAN ÖNCE (MÖ)				MİLATAN SONRA (MS)			
99 - 0				0 - 99			
1. yüzyıl				1. yüzyıl			
99 - 50		49 - 0		0 - 49		50 - 99	
1. Yüzyılın İlk Yarısı		1. Yüzyılın İkinci Yarısı		1. Yüzyılın İlk Yarısı		1. Yüzyılın İkinci Yarısı	
99 - 75	74 - 50	49 - 25	24 - 0	0 - 24	25 - 49	50 - 74	75 - 99
1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek	4. çeyrek	1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek	4. çeyrek
↑ 0 (MİLAT)							

Örnek:

MÖ 959 → 10. yy, I. Yarı II. Çeyrek

MS 1853 → 19. yy, II. Yarı III. Çeyrek

ETKİNLİK 2

Verilen tarihleri yüzyıl, yarıyıl ve çeyrek olarak yazınız.

	Kaçıncı yüzyıl?	Kaçıncı yarıyıl?	Kaçıncı çeyrek?
MÖ 2451	-----	-----	-----
MÖ 1220	-----	-----	-----
MÖ 580	-----	-----	-----
476	-----	-----	-----
1215	-----	-----	-----
1481	-----	-----	-----

ÖRNEK 3

Yüzyıl kavramı ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) MÖ 1258 tarihi, milattan önce on üçüncü yüzyılın birinci yarısı içindedir.
- B) MS 1358 tarihi, milattan sonraki on üçüncü yüzyılı gösterir.
- C) MÖ 490 tarihi, milattan önceki beşinci yüzyılın ilk çeyreğini gösterir.
- D) MS 30 tarihi, milattan sonraki ilk yüz yıl içindedir.
- E) MÖ 80 tarihi, milattan önceki birinci yüzyılın ilk çeyreğini gösterir.

MERAKLISINA

Sorularda ve metinlerde yer alan yüzyıllar genellikle Roma rakamıyla ifade edilmiştir. Sayıların Roma rakamlarıyla ifade edilişi aşağıdaki şekildedir.

I	1	XIII	13
II	2	XIV	14
III	3	XV	15
IV	4	XVI	16
V	5	XVII	17
VI	6	XVIII	18
VII	7	XIX	19
VIII	8	XX	20
IX	9	XXI	21
X	10	XXII	22
XI	11	XXIII	23
XII	12	XXIV	24

Shorts 1

Tarih ve Zaman Ünitesinden AYT'de hangi sorular gelebilir

ÖRNEK SORULAR

1. D	2. B	3. B	
BİRE BİR ÖSYM SORULARI			
1. A	2. D	3. B	4. D 5. A
BECERİ TEMELLİ SORULAR			
1. B	2. C		

1. İbn-i Haldun Mukaddime'sinde, tarihi, geçmişte yapılan sosyal kanunlara benzetir ve tarihten ders alınmasını önerir. İbn-i Haldun'un tarih anlayışı eleştirel, sorgulayıcı ve felsefidir.

İbn-i Haldun'un bu düşüncesi aşağıda verilen tarihin yöntem basamaklarından hangisi ile ilişkilendirilebilir?

- A) Tarama B) Tasnif C) Tahlil
D) Tenkit E) Terkip

2. "Tarih dersinde müfredatı öğrenmek yerine önce tarihimizi sevdirmek, sonra da öğrencilere bu dersi niye okuduklarını, ileride onlara ne zaman lazım olacağını anlatmak gerekir."

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözü tarih öğretmenin aşağıdaki yararlarından hangisiyle paralellik gösterir?

- A) Yöneticilere, devletin nasıl yönetileceği konusunda deneyim kazandırması
B) Milli birlik ve beraberlik anlayışının toplumda kuvvetlenmesini sağlaması
C) Bireylerin empati yapma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi
D) Geçmiş tecrübelerden yararlanma ve yaşanmış olaylardan ders çıkarma olanağı sunması
E) Farklı medeniyetler ve kültürel geçmişler hakkında bilgi sahibi yapması

3. Kimi tarih yazıcıları belgelerin "konuştuğunu" söyler. Belgelere "Konuşun!" denir ve belgeler "konuşmaya" başlar.

Tarih biliminin araştırılmasına kaynaklık eden aşağıdaki belgelerden hangisinin diğerlerinden daha çok ve daha kesin konuştuğu söylenebilir?

- A) Lahit B) Menkıbe C) Para
D) Destan E) Mağara resimleri

4. "Tarih Tenkidinin Unsurları" adlı eseri ile tanınan Leon Halkin "Geçmiş biz ancak başkasının aracılığı sayesinde tanımaktayız." demiştir.

Leon Halkin'in bu görüşüne bakılarak tarih bilimi ile ilgili;

- I. geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi üstlendiği,
II. süreklilik arz ettiği,
III. dinamik bir yapıya sahip olduğu

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

5. İngiliz tarihçi Carr, olguyu "Tarihin omurgasını oluşturan ve bütün tarihçiler için değişmez olan materyallerdir." şeklinde tanımlamaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi olguya örnek gösterilebilir?

- A) Mete Han'ın tahta çıkışı
B) İslamiyet'in geniş alanlara yayılması
C) Kadeş Antlaşması'nın imzalanması
D) Haçlı Seferleri'nin düzenlenmesi
E) Amerika'nın keşfedilmesi

6. Alacahöyük'te bulunan ve MÖ 2500 yıllarına ait olan kılıcın dünyanın en eski kılıcı olduğu kabul edilmekteydi. 1996 yılında Malatya yakınlarındaki Arslantepe kazı bölgesinde bir prens veya yönetici mezarının içinde MÖ 3300-3000 yıllarına ait, üzeri işlemeli kılıçlar bulunmuştur. Böylece Alacahöyük'teki kılıcın en eski kılıç olma bilgisi geçerliliğini kaybetmiştir.

Bu bilgilerde aşağıdaki tarihe yardımcı bilim dallarının hangisinden yararlanıldığı söylenemez?

- A) Kronoloji B) Coğrafya C) Etnografya
D) Epigrafi E) Arkeoloji

7. • Selçuklu Sultanı Melikşah zamanında, mali işlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.
- Bugün sadece dinî ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.
- Osmanlı Devleti'nde mali işlerin düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır.
- Gregoryen takvimi olarak da bilinir.

Bu özellikler Türkler tarafından kullanılan aşağıdaki takvimler ile eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) On iki Hayvanlı Türk Takvimi
- B) Hicrî Takvim
- C) Celâli Takvim
- D) Rûmi Takvim
- E) Miladi Takvim

8. Geçmişin araştırılmasında kullanılan;

- I. olayın geçtiği dönemin şartlarının dikkate alınması,
- II. olayla ilgili bütün belgelerin değerlendirilmesi,
- III. günümüz değer yargıları ile ölçümleme yapılmaması

yöntemlerinden hangileri öncelikle tarafsızlığın sağlanmasına yöneliktir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
- C) II ve III E) I, II ve III

9. I. MÖ 1280 → 13. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreği
- II. MÖ 375 → 4. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreği
- III. MS 1243 → 13. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreği
- IV. MS 1789 → 18. yüzyılın ikinci yarısının dördüncü çeyreği
- V. MS 2024 → 21. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreği

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. **Birinci Elden Kaynaklar:** Tarihî olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgudur.

İkinci Elden Kaynaklar: Olayın geçtiği dönemde ya da o dönemin kaynaklarından yararlanılarak oluşturulan bulgulardır.

Aşağıdakilerden hangisinin birinci elden kaynaklar arasında yer aldığı söylenemez?

- A) Kanunname-i Âli Osman
- B) Sefaretname
- C) İslam Ansiklopedisi
- D) Çanakkale Mektupları
- E) Orhun Abideleri

11. MÖ 1280 Kadeş Antlaşması'nın imzalandığı tarih, MÖ 209 Mete Han'ın tahta çıkış tarihinden daha eski bir zamanı gösterir. MS 1453 İstanbul'un Fethi tarihi de 1789 Fransız İhtilali tarihinden daha eski bir zamanı gösterir.

Buna göre;

- I. MÖ tarihlerde rakamlar büyüdükçe günümüzden uzaklaşır.
- II. MS tarihlerde rakamlar küçüldükçe günümüzden uzaklaşır.
- III. Yazının bulunmasıyla milat kavramı ortaya çıkmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- C) II ve III E) I, II ve III

12. Türkiye Selçukluları ile Bizans arasında yapılan 1176 Miryokefalon Savaşı'nın kazanılmasından sonra Türkler kesin olarak Anadolu'ya yerleşmiştir.

Bu anlatımda tarihin tanımında yer alan,

- I. neden-sonuç,
- II. zaman,
- III. belge

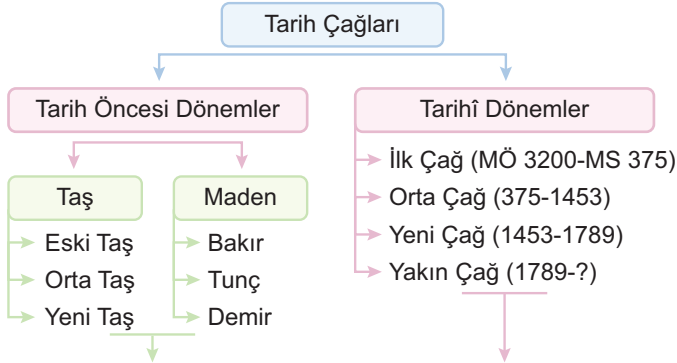
unsurlarından hangilerine yer verilmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

YAZININ İCADINDAN ÖNCEKİ DÖNEMLER

Tarihçiler, geçmişini yazının icadını esas alarak iki ana bölüme ayırmışlardır. Yazının icadından önceki dönemlere **Tarih Öncesi Çağlar**, sonrasındaki dönemlere **Tarihî Çağlar** adını vermişlerdir.

Aşağıdaki tabloda "Tarihî Dönemler" ve özellikleri verilmiştir.

Ayırım: Kullanılan araç ve gereçlere göre

- Sırasıyla taş, toprak ve maden dönemleri yaşanmıştır.
- Etkileşim ile bazı toplumlar dönemleri atlayarak ilerlemişlerdir.
- Bazı toplumlar aynı zamanda farklı dönemleri yaşamışlardır.
- Tarih Öncesi Dönemleri sırasıyla yaşayan toplumlar özgün ve etkileşimin çok az olduğu medeniyetlerdir.
- Tarih Öncesi Dönemlerde yazılı belgeler yoktur. Kesin bilgilere ulaşılması zordur.

Ayırım: Evrensel olaylara göre

- Çağların başlangıçları ve bitişleri insanlığı derinden etkileyen olaylardır.
- Tarihî Çağlar arasında siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar vardır.
- Etkileşim ve iletişim arttıkça Tarihî Çağların süreleri günümüze yaklaştıkça kısalmıştır.
- Tarihî Çağlarda yazı bulunduğu için bilgiler daha kesin ve nettir.
- Tarihî Çağların başlangıç ve bitişleri toplumdan topluma değişebilir.

BİRE BİR ÖSYM 1

Tarih Öncesi'nin devirlere ayrılmasında aşağıdaki gelişmelerden hangisi **daha çok** etkili olmuştur?

- Kullanılan araç ve gereçler
- Hayvanların evcilleştirilmesi
- Toplumsal iş bölümünün başlaması
- Tarımsal faaliyetlerde bulunulması
- Ateşin kullanılması

TARİH ÖNCESİ DÖNEMLER

Taş Devirleri

Eski Taş (Paleolitik-Kaba Taş) Dönemi (MÖ 2 Milyon-12 000)

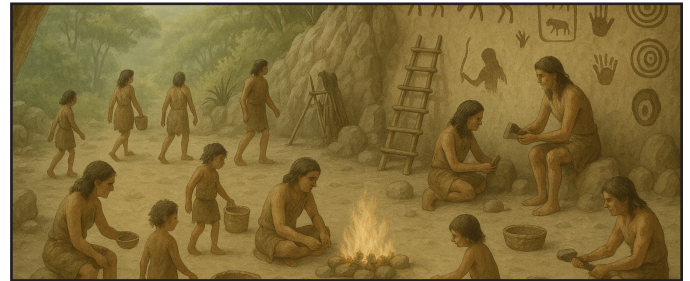
- İnsanlığın en uzun ve karanlık geçen dönemidir.
- İnsanlar mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşamlarını sürdürmüş, mağara duvarlarına resimler çizmişlerdir.

ÇIKARIM

Mağara resimleri insanların ilk sanatsal faaliyetleridir.

- İnsanlar, avcılık ve toplayıcılıkla geçimlerini sağlamış, küçük gruplar halinde göçebe yaşamışlardır. (Klan tipi yaşam)

ÖNEMLİ

Avcılığı erkekler, toplayıcılığı kadınlar yapmıştır. Bu durum da cinsiyete dayalı iş bölümünü ortaya çıkarmıştır.

ÖNEMLİ

- Fransa-Lascaux, İspanya-Altamira Mağaraları dünyadaki ilk yerleşim merkezleridir.
- İstanbul-Yarımburgaz, Antalya-Beldibi, Belbaşı ve Karain Mağaraları Türkiye'deki ilk yerleşim merkezleridir.

Orta Taş (Mezolitik-Yontma Taş) Dönemi (MÖ 12000-10000)

- Eski Taş Devri yaşam koşulları ve yaşam şekli devam etmiştir.
- İklim sıcaklığı artmış ve insanlar mağaralardan çıkmaya başlamışlardır.
- Ateş denetim altına alınmıştır.

NOT

Ateş sayesinde insanlar aydınlanmış, ısınmış, yiyecekleri pişirmiş ve korunmuşlardır. Ayrıca seramik sanatına dair çalışmalarda bulunulmuştur.

- İnsanlar bu dönemde ucu sivriltilmiş mızraklar, taş baltalar, çakmaktaşı ve obsidyen kullanarak Mikrolit adı verilen küçük araç-gereçler yapmışlardır.

ÖNEMLİ

- Bu döneme ait yerleşim yerlerine ilk defa Güney Tacikistan-Kuldara Bölgesi'nde rastlanmıştır.
- Antalya-Beldibi, Ankara-Macunçay, Göller Yöresi-Baradiz ve Samsun-Tekkeköy bu döneme ait Türkiye'deki yerleşim merkezleridir.

Yeni Taş (Neolitik-Cılalı Taş) Dönemi (MÖ 8000-5000)

- Yabani tahılların yetiştirilmeye başlanması ile insanlar ilk kez tarımsal faaliyetlere başlamıştır.
- Yeni Taş Devri insanların toprağı işlemeye başlamasıyla birlikte orak, tırpan, saban, değirmen, öğütme taşları ve çömlekler gibi yeni araç gereçler yapılmaya başlanmıştır.

Orak

Tırpan

Saban

El değirmeni

Tahıl öğütme taşı

Çömlek

ÇIKARIM

Tohumluk buğday, sulama kanalları, saban ve oraklar bir yerde **kesin olarak tarım yapıldığının göstergesidir.**

- Tarımsal faaliyetler sonucu insanlar yerleşik hayata geçmiştir.
- Barınmak için ev kültürünü yaygınlaştıran insanlar ilk köyleri kurmuştur.
- İnsanlar hayvanları (koyun, keçi, inek vb.) evcilleştirmiş, bitki liflerinden elbise yapmışlardır.

NOT

İlk evcilleştirilen hayvan köpektir.

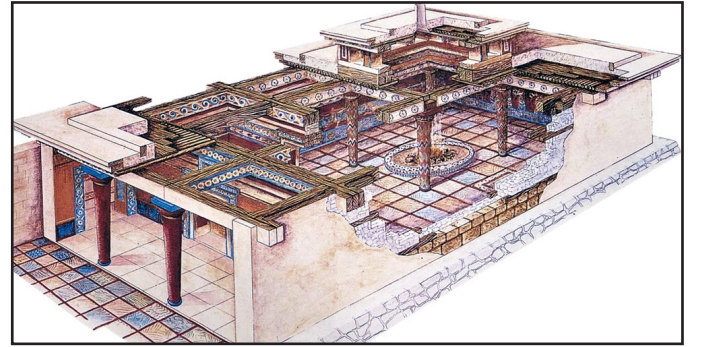
- İnsanlar ihtiyaç fazlası üretim elde etmiştir. Bu gelişme takas usulü ticareti başlatmıştır.
- Tarımsal faaliyetlerin başlaması insan emeğine ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu durum köleciliği başlatmış, kölecilik de sınıf farklılıklarının oluşmasına sebep olmuştur.
- Dolmen ve Menhir denen anıt mezarlar yapılmıştır.

NOT

Menhir: 10-12 metre uzunluğundaki mezar taşıdır.

Dolmen: Toprak zemin üzerinde yan yana dizilmiş birkaç büyük yassı taşla bunların üstüne yatay olarak yerleştirilen taşlardan oluşur.

- Bu dönemde Batı Anadolu'da avluların geniş olduğu Megaron tipi evler yapılmıştır.

(Megaron Tipi Ev Örneği)

ÖNEMLİ

Megaron tipi ev Anadolu'da özel mülkiyeti ve yerleşik yaşamın olduğunun kanıtıdır.

- Toprağın çamur haline getirilip pişirilmesi yöntemi ile insanlar çanak-çömlek yapımına başlamıştır.

ÖNEMLİ

İlk insanlar, Eski ve Orta Taş dönemlerinde dünyada Buzul Çağı yaşandığı için avcı-toplayıcı ve göçebe bir yaşam sürmüştür, ancak Yeni Taş Dönemi'nde iklimin yumuşaması ve toprağın işlenebilir hâle gelmesiyle üretici ve yerleşik yaşam sürmeye başlamıştır. Tarımsal faaliyetlerde bulunulması ile insanoğlu doğaya egemen olmaya başlamıştır.

ÖNEMLİ

• Diyarbakır-Çayönü, Konya-Çatalhöyük, Şanlıurfa-Göbeklitepe, Gaziantep-Sakçagözü bu döneme ait Türkiye'deki yerleşim merkezleridir.

- Yeni Taş Dönemi'nde insanlar için en önemli yaşam alanlarından biri de **"Bereketli Hilal"** olarak adlandırılan Mezopotamya bölgesidir.

(Bereketli Hilal)

BİRE BİR ÖSYM 2

Yeni Taş (Cıvalı Taş) Devri yerleşim alanlarından biri olan Konya Çatalhöyük'ün, insanlık tarihi açısından, aynı devre ait Çayönü yerleşim alanından farklı olan özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hayvanların evcilleştirildiğini gösteren kalıntıların bulunması
- B) İlk şehir yerleşmesi olarak kabul edilmesi
- C) Bakırdan yapılmış süs eşyalarına rastlanması
- D) Yerleşik hayata geçilmesi
- E) Arkeolojik kazı çalışmalarında heykelticikler çıkarılması

Maden Çağları

- İnsanların madenleri işlemeyi öğrenmeleri ile maden devirleri başlamıştır.

Bakır Çağı (Kalkolitik) (MÖ 5000-3000)

- İlk işlenen madenler bakır, altın ve gümüşdür.
- İşlemesi kolay olduğundan ve tabiatla bol miktarda bulunduğu için en çok bakırdan eşya yapılmıştır. Bu yüzden bakır devri ismi verilmiştir.
- Bakırdan ev eşyası ve silah, altından ve gümüşten ise süs eşyası yapılmıştır.
- Maden devrinin en uzun devridir.

Türkiye'de bu döneme ait merkezler şunlardır:

- Çorum-Alacahöyük,
- Denizli-Beycesultan,
- Çanakkale-Kumtepe ve Truva,
- Samsun-İkiztepe'dir.

Tunç Çağı (MÖ 3000-1200)

- İnsanlar zamanla bakır ile kalayı karıştırarak daha sert bir karışım olan tunçu elde ettiler.
- Tunç Çağı; erken, orta ve geç olmak üzere üç dönemde incelenir.

Tunç Çağı'nda Anadolu'daki yerleşim merkezleri

şunlardır: Ankara-Ahlatlıbel/Etiyokuşu, Kayseri-Kültepe, Yozgat-Alişar, Gaziantep-Beycesultan, Elâzığ-Narşuntepe, İzmir-Yeşilova Höyüğü, Eskişehir-Demircihöyük, Antalya-Semahöyük, Mersin-Tarsus Samsun-İkiztepe, Malatya-Arslantepe, Erzurum-Askırhöyük

Demir Çağı (MÖ 1200-750)

- Demir'in bulunup işlenmesi insanlık tarihi için önemli bir gelişme olmuştur.
- Bu dönemde üretim artmış, ticaret ve silah yapım teknikleri gelişmiştir.
- Bu çağda küçük şehir devletlerinin yerini büyük devletler, imparatorluklar almaya başlamıştır.
- İlk merkezî krallık Babil Kralı Hammurabi tarafından bu dönemde kurulmuştur.
- Devrin sonunda yazının bulunmasıyla tarih devirlerine geçilmiştir.

ÖRNEK 1

Tarih öncesinde yaşayan insanlar eşya ve alet yapımında aşağıdaki maddelerden hangi sırasıyla yararlanmaya başlamışlardır?

- A) Maden - Taş - Toprak
- B) Taş - Toprak - Maden
- C) Toprak - Maden - Taş
- D) Maden - Toprak - Taş
- E) Taş - Maden - Toprak

Shorts 2

Tarım Devrimi

TARİH ÖNCESİ YERLEŞİM ALANLARI

Göbeklitepe (Şanlıurfa)

- Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarındadır.
- Göbeklitepe günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli dinî mimaridir.
- Dünyadaki ilk anıtsal mezarıdır.
- UNESCO Dünya Mirası listesine alınmıştır.

(Göbeklitepe)

Çayönü (Diyarbakır)

- Anadolu'da bulunan Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarındaki Çayönü önemli bir merkezdir.
- Yakın Doğu'daki ilk köy yerleşmesidir.

(Çayönü)

Çatalhöyük (Konya)

- Anadolu'da yazıdan önceki dönemi en iyi yansıtan yerleşim alanlarından bir diğeri ise Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında bulunan Çatalhöyük yerleşkesidir.
- Köy yaşamından kentsel hayata geçişin önemli bir kanıtıdır.
- Dünyadaki ilk şehir yerleşmesidir.
- Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerdir.

(Çatalhöyük)

ÖNEMLİ

Höyük

Tarih boyunca yıkılan kentlerin kalıntıları üzerine yenileri inşa edildiğinden yerleşmelerin kurulduğu arazilerde zamanla oluşan tepecikler denir.

 BİRE BİR ÖSYM 3

- Konya'nın Çumra ilçesinin 10 km güneydoğusunda yer alır.
- Bölgede Neolitik Çağ'a ait buluntulara rastlanmıştır.
- Penceresiz ve girişleri çatıdan olan kerpiç evler inşa edilmiştir.

Tarih öncesi döneme ait bu yerleşim yeri, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alacahöyük B) Göbeklitepe C) Truva
D) Çatalhöyük E) Alişar

YAZININ GELİŞİMİ

- Yazı öncesinde toplumlar bilgilerini, tecrübelerini, edebiyatını ve diğer kültürel değerlerini destan, hikâye ve mitler gibi sözlü edebî anlatımlarla aktarmaktaydı.
- Yazının icadı, MÖ 3200'de Sümerlerin "ziggurat" adı verilen tapınaklara getirilen ürünlerin kaydının tutulması amacıyla kil tabletler üzerine baskı yaptıkları işaretlerin, sistemli hâle getirilmesiyle yazı olarak isimlendirilmiştir. Sümerlerin icat ettiği bu yazı, çivi veya piktografik yazı olarak isimlendirilmiştir.
- Sümerlerin icadı olan çivi yazısı zamanla Akad, Babil, Asur, Urartu ve Hitit medeniyetleri tarafından da kullanılmıştır.

ÇIKARIM

Bu durum söz konusu medeniyetler arasında kültürel etkileşim yaşandığının kanıtıdır.

- Kendine özgü bir medeniyet gelişimi gösteren Mısır uygarlığı ise çivi yazısından bağımsız olarak hiyeroglif yazısını icat etmiştir.
- Fenike uygarlığı ise Sümerlerin çivi ve Mısırlıların hiyeroglif yazılarından esinlenerek Fenike alfabesini icat etmiştir. Bu alfabe, yazının daha kolay kaydedilmesine ve okunmasına katkı sağlamış ve dillerinin gelişimini hızlandırmıştır.